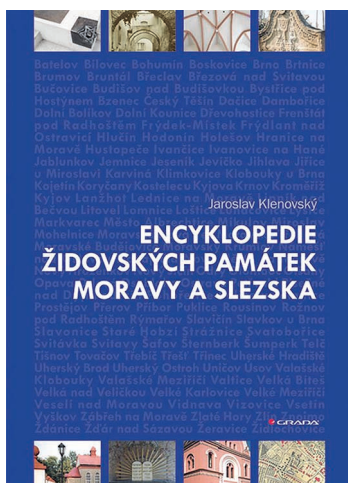

Obr. 1. Obálka knihy Jaroslava Klenovského *Encyklopedie židovských památek Moravy a Slezska*. Grada, 2019.

ky dochované, ale těž zaniklé, přesněji ty, o kterých víme.

Vlastní text začíná seznamem zkratk a přehlednou mapou všech popisovaných lokalit s rozlišením na osídlení středověké, přechodné (16.–17. století), tradiční (16. – polovina 19. století) a novodobé. Následuje stručný popis historického vývoje židovského osídlení Moravy a Slezska, omezující se skutečně na základní fakta, neboť jde o problematiku podrobněji řešenou v jiných publikacích. Zdůrazněn je význam plánů separace židovského obyvatelstva z 20. let 18. století, které jsou nenahraditelným pramenem poznání židovských čtvrtí. Stručná poznámka je věnována také židovským podnikatelům, kteří měli – stále nedostatečně docenovanou – zásadní roli v průmyslové proměně Moravy a Slezska. Další zmínka patří památníkům a pamětním deskám spjatým s židovským etnikem a krátké existenci Moravského židovského muzea v Mikulově. Úvodní část encyklopedie uzavírá statistika a přehledy židovských obcí a židovského obyvatelstva a chronologický přehled historie židovského osídlení Moravy a Slezska v datech.

Přehledná mapa židovských čtvrtí Moravy a Slezska s rozlišením podle stáří a stupně dochování otevírá další část encyklopedie. Autor se nejprve souhrnně věnuje urbanismu židovských čtvrtí a architektonickému řešení zástavby, přirozeně s důrazem na odlišnosti od křesťanského prostředí. Důležitá je i pasáž věnovaná funkčnímu členění židovských čtvrtí a jejich klasifikaci. Následuje mapa všech známých synagog, opět s rozlišením podle stáří a míry dochování. Také u synagog autor představuje jak jejich urbanistické a architektonické řešení, tak provozně-dispoziční uspořádání a na jeho základě předkládá architektonickou klasifikaci syna-

gog. Další část je věnována hřbitovům – jako celkům i z hlediska výtvarného pojetí náhrobků a jejich symboliky. Ani zde nechybí analogicky řešená mapa.

Na straně 41 se dostáváme k těžišti a nejrozsáhlejší části celé encyklopedie, totiž k podrobnému popisu a dokumentaci všech židovských obcí v abecedním uspořádání. Heslo každé lokality má ustálenou strukturu. Nejprve jsou uvedeny první zmínky o židovském osídlení, požáry, statistika židovských obyvatel, výčet památníků a židovských továren. Po tomto heslovitém přehledu následuje vývoj a popis židovské čtvrtě, doprovázený autorovými podrobnými mapami rekonstruujícími její rozsah. Následně se pozornost zaměřuje na synagogu (synagogy) a hřbitov, popřípadě další stavby. Každá lokalita je bohatě dokumentována jak současnými nebo nedávnými fotografiemi, tak snímky archivními. Pokud jsou k dispozici, jsou zařazeny i půdorysy a další plánová dokumentace synagog, ale též hřbitovů. Obrazový doprovod doplňují například pečeti a razítka židovských obcí. Od Batelova po Znojmo tak projdeme celým územím Moravy a Slezska, abychom poznali, že památky židovského osídlení těchto zemí nadále tvoří významnou součást památkového fondu i potenciálu, a to i po nezměrných škodách, které jim způsobilo období nacismu a komunismu. Nechybělo ostatně mnoho a přišli bychom i o unikátně dochovanou židovskou čtvrť v Třebíči, která je od roku 2003 památkou zapsanou na Seznam světového dědictví UNESCO.

Encyklopedii uzavírá soupis řešených lokalit, německo-český slovník názvů obcí, slovník odborných výrazů, výběrová bibliografie a výběr důležitých internetových adres.

Ze všech encyklopedií mapujících od 90. let 20. století židovské památky Moravy a Slezska je ta nejnovější neobjemnější jak rozsahem shromážděných informací, tak množstvím dokumentace. Je skutečně završením jejich studia a vždy bude v tomto oboru představovat dílo základního významu, které bude téměř nemožné překonat; očekávat můžeme spíše dílčí upřesnění a doplňky. Na závěr je třeba zdůraznit něco, co by mělo být samozřejmé, ale co samozřejmě bohužel není. I ve veřejnoprávních sdělovacích prostředcích se běžně mluví o východočeském Jevíčku (v lepším případě o Jevíčku v Pardubickém kraji) či jihočeských Slavonicích. Historická identita Moravy a Slezska (ale tím také Čech) se vědomě či z neznalosti stírá, a v současnosti snad ještě více než v dobách totality. Jaroslav Klenovský však svůj zájem soustřeďuje důsledně na historické území Moravy a Slezska a všechny mapy v encyklopedii tak ukazují skutečnou hranici tohoto území (i když bez zakreslení moravsko-slezské hranice, zrušené již v roce 1928).

Karel KUČA

Obraz jako prostředek k reprezentaci šlechtického panství v raném novověku

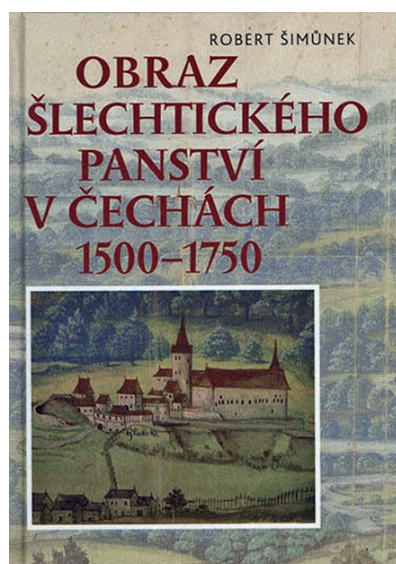
Robert Šimůnek: *Obraz šlechtického panství v Čechách 1500–1750*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny a Historický ústav Akademie věd ČR, 2018. 704 s. ISBN 978-80-7422-654-0 a 978-80-7286-326-6

Historická geografie patří mezi obory, jejichž význam a přínos je důležitý nejen z hlediska historického, ale velmi často též z pohledu památkové problematiky. Jeden z nejnovějších příspěvků k tomuto tématu představuje kniha historika Roberta Šimůnka, která vyšla jako 37. svazek edice Česká historie vydaný Nakladatelstvím Lidové noviny ve spolupráci s Historickým ústavem Akademie věd ČR. Na více než sedmi stovkách stran se zde autor věnuje problematice zobrazování šlechtických sídel v prostoru Českého království v období raného novověku, vymezeného zde léty 1500 až 1750.

Šimůnek se zaměřuje jak na samotný popis dochovaných vyobrazení, kterými jsou zpravidla mapy, plány, veduty či grafiky, tak i na jejich význam a kontext vzniku. Rozsáhlá publikace sestává ze tří základních částí. V první se autor věnuje kulturní krajině a otázce šlechtické reprezentace, druhá část pojednává o prezentaci šlechtických panství prostřednictvím obrazu a třetí pak o vzájemných souvztaznostech mezi reprezentací šlechtického panství a šlechtou jako takové.

Důležitým hlediskem, na něž se text zaměřuje, je výpovědní hodnota těchto pramenů, neboť jsou často zdrojem poznání např. pro starší podobu šlechtických sídel. V této souvislosti autor upozorňuje, že obrazy jsou často idealizované a nepřesné, takže je nelze považovat za věrné zachycení podoby těchto sídel. Zároveň však dodává, že i rozdíl mezi dobovým vyobrazením a skutečnou podobou často poskytuje cenné badatelské informace. Vedle toho jsou však neméně podstatné otázky, proč a na čí objednávku taková vyobrazení vznikala, co na nich bylo zpodobňováno, jakému účelu či adresátovi měla být určena, stejně jako kdo byli jejich autoři a jakou podobu zpracování pro taková díla mohli zvolit. Hledání odpovědí na uvedené otázky zasazuje tento specifický výtvarně-topografický žánr do kontextu šlechtické reprezentace a osvětluje jeho význam pro urozeného objednavatele, který takto zprostředkoval nejen žádaný obraz svojí osobní či rodové prezentace, ale též určitou formu ideálu kulturní krajiny vlastního panství.

Náročně koncipovaný vědecký text doplňuje bezmála sto černobílých i barevných obrazových příloh. Pro odborného čtenáře, kterému je kniha primárně určena, je poněkud nepraktické zařazení obsažného

Obr. 1. Obálka knihy Roberta Šimůnka *Obraz jako prostředek k reprezentaci šlechtického panství v raném novověku*. Foto: archiv autora, 2019.

poznámkového aparátu čítajícího 831 poznámek až za samotný text, což jej v informačně hutném textu rozsáhlého díla nutí k častému listování. Forma poznámek pod čarou by potřebnému využití vyhovovala jistě mnohem lépe.

Publikace Roberta Šimůnka je zcela nepochybně velmi cenným příspěvkem k problematice zobrazování českých šlechtických panství v době raného novověku. Dokládá, jakou roli v tehdejší společnosti tato zobrazení sehrála a jaká je jejich vypovídací hodnota pro historiky dnes. Přináší řadu důležitých informací k interpretaci těchto pramenů, jejich významu pro šlechtickou reprezentaci, stejně jako k vnímání ideálu kulturní krajiny v tehdejší době.

Lukáš M. VYTLAČIL

Repair and restoration of the facades of the National Museum in Prague – reflecting on current trends of care for heritage properties made of stone

Kateřina ADAMCOVÁ

Keywords: National Museum, façade restoration, heritage value of age

This polemically charged article attempts to critically evaluate the recently completed repair and restoration of the cladding of the historical building of the National Museum in Prague. It points out controversial moments that emerged from the overall concept of repairing this building, led by the attempt to “...return the historical building of the National Museum the appearance that it bore when it was created”. This approach resulted in a group of stone elements and parts of the facades of the National Museum being surface cleaned to such an extent that not only were the traces of old age lost, including the patina, but also traces of the original stone and sculpture work. For the second group of elements, this concept resulted in their surface being covered with a top coat that even mimics the appearance of newly worked stone.

At the time the building was constructed, the opinion clearly prevailed that the material used, in this case the various types of sandstone that made up not only the decorative and sculptural decoration, but also a substantial part of the architectural elements, should be presented without any subsequent surface treatment, either as glazing or opaque form. This opinion was based not only on the period's relationship to the specific aesthetic effect of the material, perceived by the person as an indispensable quality; to the same extent it was a reflection of long-term experience in the field of restoration and reconstruction of artistic works made of stone.

The article further demonstrates that the selected concept of repairing the facades of the National Museum is equally inconsistent with how a heritage property was defined at the time. This was related to the structure of the specific values, including the value of age, as was formulated by Alois Reigl shortly after the completion of the National Museum in his work *Der moderne Denkmalkultus. Sein Wesen und seine Entstehung*. The traces that time would leave on this building, including the fact that sandstone eventually acquires a natural patina that also testifies to the age of the building, were already part of the vision born by the author, architect Josef Schulz. In the design phase and subsequent realization of this extraordinarily important building.

Illustrations:

Fig. 1. National Museum in Prague, view of the left side facade after the general repair of the building; Fig. 2. Ibid., view of the front and left side facades before the last general

repair of the building; Fig. 3. Ibid., view of the front facade after the general repair of the building; Fig. 4. Ibid., left obelisk of the entrance ramp, general view; Fig. 5. Ibid., left obelisk of the entrance ramp, detail of existing finish; Fig. 6. Ibid., view of the inner part of the balustrade railing of the left section of the entrance ramp; Fig. 7. Ibid., left obelisk of the entrance ramp, detail of existing finish; Fig. 8–9. Ibid., section of the balustrade railing of the entrance ramp, detail of the cleaned surface; Fig. 10. Ibid., statue to the left of the main entrance, general view; Fig. 11. Ibid., statue to the left of the main entrance, detail of existing finish; Fig. 12. Ibid., sculpture of Bohemia with allegory of the Vltava and Elbe over the fountain, general view from the back; Fig. 13. Ibid., right section of staircase of the entrance ramp; Fig. 14–15. Ibid., statue of the Elbe, detail of artificial veining on existing surface of statue; Fig. 16. Ibid., right obelisk of the entrance ramp, general view of obelisk plinth; Fig. 17. Ibid., right obelisk of the entrance ramp, detail of the contact between the painted surface of the obelisk plinth and the perfectly cleaned stone surface of the balustrade railing.

City Hall in Nymburk – the transformation of a heritage property and its original appearance

Michaela RAMEŠOVÁ

Keywords: City Hall in Nymburk, 16th century, history of architecture, heritage care, 20th century, Emil Zimmmer, Josef Šebek, colors of architecture

The Nymburk City Hall is one of the most important buildings of Czech architecture from the first half of the 16th century. Its present appearance, however, upon which most interpretations have been based, is the result of a series of later encroachments on the original appearance of the property. This text seeks to clarify their nature and circumstances. The City Hall was originally a storage house but was adapted as the headquarters of the city council after 1523. According to historical records, the City Hall was added onto until the middle of the 16th century. The building was later severely damaged by multiple fires. After the last fire (1838), it was modified so much that it lost its original character. The City Hall then served various purposes. Despite some minor repairs, it was not, or could not be, given more careful attention. It was not seen as a heritage property, and the building consequently deteriorated. Targeted negotiations concerning the repair of the City Hall can be observed since 1911, but they were always accompanied by a number of difficulties. Several plans gradually emerged to modify the City Hall, but none of them were realized. A design by Kamil Hilbert from 1914, which would have given the building a monumental character by completing its historicizing gables, was deemed too expensive for the city. The initiative to save the City Hall was undertaken in the late 1920s by the eminent